

Wprowadzenie

Po kilku odcinkach poświęconych terminologii wracamy do zmienionych wymagań normy ISO 14001:2015. Tym razem omówimy kwestie związane z identyfikacją wymagań zewnętrznych dotyczących organizacji i oceną zgodności z tymi wymaganiami. Kwestie te były przedmiotem zażartych dyskusji na forum Komitetu Technicznego 207 ISO. Ciekawym spostrzeżeniem okazało się to, że europejskie podejście różni się od podejścia innych krajów. W Europie uznaje się, że zgodność z prawem jest wymaganiem minimum niezbędnym do certyfikacji¹. W innych krajach (z USA i Kanadą na czele) zgodność z prawem traktuje się często jako zagadnienie związane jedynie pośrednio ze skutecznością systemów zarządzania środowiskowego. Nie wchodząc w dyskusję na ten temat pozostaje nam przyjąć, że w Polsce koncepcja stosowana w Europie ma pierwszeństwo. W związku z tym, kwestia zgodności z wymaganiami prawnymi pozostaje bardzo istotnym elementem oceny zgodności systemów zarządzania z wymaganiami normy ISO 14001:2015.

Kwestie związane z identyfikacją wymagań oraz ocena zgodności są dobrym przykładem stosowania zasady opisanej w Załączniku A do normy. Stanowi ona, że „wymagania normy należy postrzegać w sposób systemowy i całościowy”. Ze względu na wzajemne relacje między wymaganiami poszczególnych punktów normy nie należy odczytywać pojedynczych zdań lub akapitów normy w oderwaniu od pozostałych jej wymagań.

Aby dobrze zrozumieć zasady rządzące kwestią identyfikacji wymagań zewnętrznych i oceną zgodności konieczna jest analiza nie tylko punktów 6.1.3 Compliance obligations (mające zastosowanie wymagania) i 9.1.2 Ocena zgodności oraz odpowiadających im punktów Załącznika A (A.6.1.3 i A.9.1.2.), ale także punktów 4.2 (zrozumienie potrzeb i oczekiwań stron zainteresowanych), A 4.2 oraz 9.1.1 (postanowienia ogólne dotyczące monitorowania, pomiarów, analiz i oceny).

Compliance obligations²

Jak wyjaśniono w pierwszej części cyklu dotyczącego terminologii, zwrot „compliance obligations” w pełni odpowiada terminologii stosowanej w wersji normy z 2004 r. tj. „wymagania prawne i inne do stosowania, których organizacja zobowiązała się...”. Z pełnym przekonaniem można zatem stwierdzić, że zasadniczy zakres wymagań wynikających z normy ISO 14001:2015 nie uległ zmianie. Warto jednak przyjrzeć się w jaki sposób zmieniło się podejście do tych wymagań.

Widoczną na pierwszy rzut oka różnicą między obecną a wcześniejszą wersją normy jest to, że norma z 2004 r. wymagała „ustanowienia, wdrożenia i utrzymywania procedury identyfikowania i posiadania dostępu do mających zastosowanie wymagań prawnych i innych wymagań, do których spełnienia organizacja się zobowiązała i które są związane z jej aspektami środowiskowymi oraz określenia, jak te wymagania stosują się do jej aspektów środowiskowych”.

¹ Pogląd ten znalazł odzwierciedlenie w wytycznych European co-operation for Accreditation(EA-7/04) *Zgodność z prawem jako część akredytowanej certyfikacji w odniesieniu do ISO 14001:2004* wydanych w 2007 r. i zweryfikowanych w 2010 r.

² W artykule pozostawiono oryginalne brzmienie tego terminu w normie ISO 14001:2015 ze względu na spodziewane dyskusje nad właściwym tłumaczeniem tego zwrotu na jęz. polski.

Wersja z 2015 r. koncentruje się nie tyle na procedurze, co na efekcie jej stosowania tj. określeniu mających zastosowanie wymagań prawnych i innych wymagań zewnętrznych związanych z jej aspektami środowiskowymi i zapewnieniu dostępu do tych wymagań. Dla organizacji właściwie interpretujących wymagania wcześniejszej wersji normy nie jest to zmiana istotna. Organizacje te słusznie przyjęły, że wymaganie wdrożenia tej procedury oznacza w rzeczywistości konieczność właściwego zidentyfikowania, zarówno wymagań prawnych jak i innych, które mają zastosowanie. W pewnym uproszczeniu można przyjąć, że w obecnym brzmieniu norma ISO 14001 jest mniej wymagająca. Pozostawia obowiązek identyfikacji wymagań i innych wymagań zewnętrznych, nie wymagając tworzenia procedury w formie dokumentu. Jest to jednak uproszczenie, gdyż wcześniejsza wersja też tego nie wymagała – procedura nie musiała być dokumentowana. Jednak zmiana w brzmieniu normy przesuwac nacisk z tworzenia procedury na uzyskanie efektu jej stosowania.

Drugą bardziej jednoznaczną zmianą jest wprowadzenie twardego obowiązku utrzymywania udokumentowanej informacji dotyczącej mających zastosowanie wymagań. Mimo iż norma z 2004 r. nie wymagała tego wprost, większość organizacji utrzymujących certyfikowany system zarządzania środowiskowego tworzyła aktualizowane rejestry (wykazy) wymagań prawnych i innych. W wielu przypadkach celem utrzymywania tych rejestrów było nie tyle porządkowanie informacji nt. obowiązujących wymagań, co tworzenie dowodu stosowania procedury. Po części wynikało to z braku definicji terminu „wymaganie prawne”. Norma ISO 14001:2015 zawiera taką definicję, która (w pewnym stopniu) wyjaśnia koncepcję mających zastosowanie wymagań prawnych. Warto zwrócić uwagę, że mogą one mieć swoje źródło w aktach prawnych, zatem akty te nie są wymaganiami samymi w sobie. Termin „wymaganie prawne” oznacza bowiem realny obowiązek wynikający z jednego bądź kilku aktów prawnych. Prawnicy stosują pojęcie „norma prawna”, która oznacza właściwe („powinne”) zachowanie w określonych okolicznościach oraz konsekwencję niewłaściwego zachowania („sankcja”). Termin „wymaganie prawne” w odniesieniu do wymagań normy ISO 14001 należy rozumieć właśnie w ten sposób. Intencją Komitetu Technicznego było to, aby organizacje utrzymywały w formie udokumentowanej informację na temat konkretnych wymagań prawnych w celu ich zrozumienia i przekazywania, a nie wyłącznie tworzenia formalnych dowodów na wykonanie identyfikacji wymagań. W praktyce oznacza to konieczność analizy wielu aktów prawnych pod kątem okoliczności działania organizacji i „wyłuskanie” tych wymagań, które realnie mają zastosowanie.

Warto pamiętać, że celem wymagania normy nie jest sama identyfikacja mających zastosowanie wymagań, ale zapewnienie ich spełniania. Wskazuje na to wymaganie (analogiczne w obu wersjach normy) uwzględniania zidentyfikowanych wymagań przy ustanawianiu, wdrażaniu, utrzymywaniu i doskonaleniu systemu zarządzania środowiskowego. Zatem system zarządzania środowiskowego powinien być budowany w oparciu o te zidentyfikowane wymagania, a nie tylko w oparciu o punkty normy. Identyfikacja mających zastosowanie wymagań (w tym prawnych) powinna być traktowana jako narzędzie zwiększające prawdopodobieństwo utrzymania zgodności poprzez zapewnienie, że organizacje znają i rozumieją wymagania. Rejestr wymagań pełni zatem rolę nie tylko zapisu będącego dowodem przeprowadzenia identyfikacji, ale przede wszystkim dokumentu operacyjnego wskazującego w sposób jednoznaczny i zrozumiały obowiązki wynikające z prawa i oczekiwań

zainteresowanych stron. Mimo iż nie jest to wprost napisane w normie, powinien być również stale aktualizowany zarówno pod kątem zmian wymagań, jak i zmian w organizacji.

Reklama

Zyskaj wygodę i pewność!

zidentyfikuj wymagania prawne,
stwórz przejrzysty **rejestr** tych wymagań,
ocień zgodność z wymaganiami

Zajrzyj na www.regulis.pl
Sprawdź naszą ofertę
i **przetestuj** rejestry
bezpłatnie

Ochrona środowiska | Bezpieczeństwo i higiena pracy **REGULIS**

Jak wyjaśniono w Załączniku A do normy szczegółowość informacji na temat mających zastosowanie wymagań (szczególnie udokumentowanej informacji) powinna być dostosowana do potrzeb organizacji. Ma tu zastosowanie zasada, że im wyższy poziom świadomości i kompetencji pracowników, tym potrzeba dokumentowania informacji maleje. Jednak w związku z tym, że organizacje niezwykle rzadko tworzą rejestry wymagań o różnej szczegółowości dla różnych odbiorców, poziom musi być dostosowany do najmniej świadomych pracowników. Mniejsze organizacje potrzebują rejestru wymagań prawnych (często opracowywanego przez ekspertów zewnętrznych) dla zapewnienia świadomości wymagań i pojawiających się zmian. Duże organizacje dysponujące zespołem fachowców śledzących zmiany w prawie (również te planowane), potrzebują szczegółowego rejestru wymagań przede wszystkim do informowania o wymaganiach wszystkich innych osób zaangażowanych w funkcjonowanie SZŚ np. najwyższego kierownictwa, audytorów wewnętrznych itp. W tym przypadku komunikatywna forma rejestru oraz łatwy dostęp do stale aktualizowanej treści rejestru nabiera szczególnego znaczenia.

Załącznik A doprecyzowuje źródła wymagań prawnych oraz pozaprawnych tj. wynikających z oczekiwań i potrzeb zainteresowanych stron. Nie chcąc cytować treści załącznika wystarczy powiedzieć, że mające zastosowanie wymagania obejmują wszystkie wymagania prawne oraz wybrane przez organizację wymagania pozaprawne dotyczące środowiska. W punkcie A.4.2. (oczekiwania zainteresowanych stron) znaleźć można odniesienie do identyfikacji mających zastosowanie wymagań. Zgodnie z nim część oczekiwań zainteresowanych stron może znajdować swoje źródło w wymaganiach prawnych. Warto jednak uzmysłowić sobie, że podział na wymagania prawne i pozaprawne ma znaczenie tylko w odniesieniu do szacowania ryzyka związanego z ewentualnym nie spełnieniem tych wymagań. W normie ISO 14001:2015 umieszczono uwagę wskazującą, że mające zastosowanie wymagania mogą skutkować zaistnieniem ryzyk i szans dla organizacji. Podkreśla to wagę utrzymywania dobrych rejestrów wymagań prawnych jako narzędzia nie tylko związanego z certyfikacją, ale także z zasadniczą działalnością organizacji.

Ocena zgodności

Wymagania dotyczące oceny zgodności z mającymi zastosowanie wymaganiami nie uległy istotnym zmianom. Zwrócono uwagę na wagę decyzji o częstotliwości prowadzenia ocen zgodności. Przyjmowana w większości przypadków częstotliwość jeden raz do roku może okazać się niewystarczająca. W nowej normie podkreślono cel, jakiemu służy ocena zgodności tj. podejmowanie właściwych działań korygujących w przypadku braku zgodności oraz utrzymywanie znajomości stanu zgodności z mającymi zastosowanie wymaganiami. W świetle powyższego należy uznać, że oceny zgodności należy dokonywać tak często, jak jest to konieczne do „utrzymywania znajomości stanu zgodności z mającymi zastosowanie wymaganiami”. Na jednym ze spotkań Klubu Pełnomocnika SZŚ organizowanym przez Polskie Forum ISO 14000 pojawił się pogląd, że ocena zgodności powinna być dokonywana znacznie częściej, chociażby ze względu na częstotliwość zmian w prawie i terminy wejścia w życie nowych wymagań (w wielu przypadkach 14 dni od opublikowania). Ocena zgodności wykonywana raz do roku może wskazywać, że jest ona traktowana jako formalność dokonywana w cyklu zgodnym z kolejnymi wizytami audytorów jednostki certyfikującej. Przyjmując do wiadomości uwagę wskazującą, że mające zastosowanie wymagania mogą skutkować zaistnieniem ryzyk i szans dla organizacji, warto rozważyć zasadność zwiększenia częstotliwości dokonywania ocen zgodności. W p. 9.1.1. pojawiło się wymaganie śledzenia trendów. Dobrym przykładem zastosowania tego wymagania w odniesieniu do oceny zgodności jest bieżąca analiza ilości wytworzonych odpadów. Na podstawie takiej analizy można przewidzieć z odpowiednim wyprzedzeniem, że ilość wytworzonych odpadów pod koniec roku może przekroczyć limit określony w pozwoleniu na wytwarzanie odpadów. Taka analiza w oczywisty sposób pozwoli uniknąć niezgodności. Obowiązek znajomości stanu zgodności z mającymi zastosowanie wymaganiami oznacza, że ocena powinna być dogłębna tj. pozwalająca na ocenę niuansów zgodności z wymaganiami. Innymi słowy organizacja powinna być w stanie podać podstawę do stwierdzenia zgodności lub jej braku. Dogłębna ocena zgodności wymaga szczegółowego rozpoznania tych wymagań, w czym z pewnością pomoże dobry rejestr wymagań prawnych.

Podsumowanie

Kwestie utrzymania zgodności z prawem pozostają ważnym kryterium oceny skuteczności systemu zarządzania środowiskowego. Mimo iż zakres wymagań dotyczących identyfikacji wymagań i oceny zgodności nie zmienił się bardzo znacząco, norma ISO 14001:2015 przesuwając nacisk z tworzenia procedur na efekty ich stosowania. Skuteczną ocenę zgodności doskonale wspomaga rejestr wymagań prawnych i innych wymagań, pod warunkiem, że zawiera informacje nie tylko dotyczące tytułów aktów prawnych będących źródłem wymagań, ale same wymagania wraz z wyjaśnieniami, jeżeli to konieczne. Warto podkreślić, że elementy normy dotyczące identyfikacji mających zastosowanie wymagań oraz elementy dotyczące oceny zgodności są ze sobą ściśle powiązane. Identyfikacja mających zastosowanie wymagań jest powiązana z kolei z wymaganiami dotyczącymi identyfikacji potrzeb i oczekiwań zainteresowanych stron, o którym pisaliśmy w pierwszym odcinku cyklu. Zgodnie z informacją zawartą w Załączniku A p. A.4.2. wymagania zainteresowanych stron mogą dotyczyć zarówno kwestii wymaganych przepisami prawa, jak i innych zagadnień. W pierwszym przypadku na pewno powinny być traktowane jako obowiązkowe, w drugim mogą być tak traktowane. Jeżeli organizacja prawidłowo zidentyfikuje i udokumentuje mające zastosowanie wymagania, dokonanie oceny zgodności nie powinno nastręczać większych trudności. Większość błędów w ocenach zgodności wynika bowiem z niewystarczającej znajomości wymagań. Warto zatem skorzystać z nowoczesnych rozwiązań informatycznych zapewniających dostępność do informacji o wymaganiach prawnych oraz stałą ich aktualizację.

Opracował: Robert Pochyluk przy wsparciu Macieja Kostrzanowskiego

1. Prawa autorskie zastrzeżone. Kopiowanie całości i fragmentów opracowania jest dozwolone pod warunkiem podania źródła.
2. Opracowanie ma charakter informacyjny i autor nie ponosi odpowiedzialności prawnej za niewłaściwe stosowanie lub brak oczekiwanych efektów.

